

ATATÜRK İLKELERİ İŞİĞİNDA AVRASYA YAPILANMASI

Prof. Dr. Anıl Çeçen

21.yy'da girerken dünyada büyük bir değişim süreci yaşanmaktadır. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla Adriyatik'ten Çin seddine kadar olan geniş bir alanda önemli bir siyasal boşluk doğmuştur. Amerikan siyasal bilimcisi Brzezinski "*Dünyanın geleceğinde bir otorite boşluğu alanı doğmuştur*" demiştir. Siyasal bilim açısından geçerlilik kazanan bu görüş doğrultusunda, otorite boşluğu çıkan alanda yeni, sıcak olaylar gündeme gelmiştir. Sovyetler'den sonra Balkanlar'da Yugoslavya Federasyonu da dağılmıştır. İki federasyonun dağılmasıyla beraber, Slovenya'dan Tacikistan'a kadar olan alanda yirmi civarında bağımsız devlet dünya arenasında ulusal egemenlikleri ile boy göstermişlerdir. Balkanlar, Karadeniz, Kafkaslar, Orta Doğu ve Orta Asya olmak üzere başlıca beş ayrı bölgedeki bağımsız devletlerin hemen hemen büyük çoğunluğu Türkiye'ye komşu ya da akraba bir konuma sahiptir. Bu nedenle, bu devletlerin ortaya çıkışları kadar varlıklarını sürdürmeleri ve gelecek yüzyılda bağımsız bir yapılanma içinde olmaları Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği açısından son derece önem taşımaktadır. Avrupa'nın ortalarından Asya'nın ortalarına kadar olan bölgeye, coğrafya biliminde Avrasya kıtası adı verilmektedir Avrupa'nın doğusu ile Asya'nın batısının kesiştiği yerde, yani Avrasya kıtasının merkezinde ise Türkiye Cumhuriyeti yer almaktadır. Yeni bir yüzyılda Asya kıtasının öne çıktığını ve bu nedenle de Avrasya bölgesinin önem kazandığını görüyoruz. Avrasya kıtası bir anlamda 21. yüzyılın kilit bölgesi olarak anlam kazanmaktadır. Türkiye ile beraber Rusya'nın da yer aldığı bu bölge, Türk kamuoyunda çok yeni bir kavram olan Avrasya kavramı çerçevesinde şimdilerde tartışılmaya başlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin modelini ülkemizin kurtarıcısı Mustafa Kemal Atatürk 20. yüzyılın başlarında oluşturmuştur. Kurtuluş Savaşı sonrası dünya konjonktüründe Avrupa merkezli bir siyasal yapılanma olduğu için, Mustafa Kemal; Türk devletinin temellerini atarken, Avrupa'da geçerli olan üniter ulus devlet modelini benimsemiştir. Siyasal rejim olarak demokratik cumhuriyet uygulamasına geçmiştir. Mustafa Kemal, devlet kurarken ve cumhuriyet ilan ederken, O dönemde varolan hiç bir siyasal rejimi taklit ya da kopya etmemiştir. Batı tipi kapitalizm, Sovyet tipi sosyalizm ve Aİman tipi faşizmden çok uzak kalan Kemalist rejim, bir anlamda var olan siyasal rejim modellerinin ötesinde yeni bir model oluşturmanın yollarını aramıştır. Kendisine yabancı bir gazetecinin sorduğu soru üzerine, Türk rejiminin yeryüzünde varolan hiçbir rejime benzemediğini, mutlaka bir rejime benzetilmek gerekiyorsa buna da "biz bize benzeriz." biçiminde bir tanımlama ile cevap vermiştir. Bir anlamda, Atatürk bu cevabı ile, Türkiye'nin Avrupa'nın ya da dünyanın herhangi bir yerindeki başka devletlere benzetilemeyeceğini, çünkü farklı koşullarda kurulan bir devlet olduğunu ve bu modeli getiren koşulların bölgesel özelliklere göre ele alınması gerektiğini vurguluyordu.

Atatürk devlet ve siyasal rejimi kurduktan sonra, bunların belirli ilkelere özgün bir model olarak oturtulabilmesi için, Türk devriminin kendi yolunu da ayrı bir siyasal bütünlük içerisinde ortaya koyması gerekiyordu. Bu amaçla Mustafa Kemal altı ilkeyi bir özgün yol olarak ortaya koymuş ayrıca, tam bağımsızlık, ulusal kalkınma ve çağdaşlaşma ilkelerini amaç maddeleri olarak Türk toplumunun düşüncesine sunmuştur. Atatürk'ün altı okunu oluşturan ilkeleri cumhuriyetçilik, milliyetçilik, laiklik, halkçılık, devrimcilik ve devletçiliktir. Bu ilkeler Türkiye Cumhuriyeti'nin Kemalist yapısının simgeleridir. Altı temel ilke ve üç amaç maddesi ile Atatürk Cumhuriyeti modelini yaratan ve Türkiye'de başarıyla uygulanan Atatürk ilkeleri, bütünsel bir model olarak aynı zamanda diğer Avrasya ülkeleri için de örnek oluşturmaktadır. Batı Avrupa'dan ve Asya'nın diğer bölgelerinden farklı bir yapıya sahip olan Avrasya ülkelerinin çoğunda Türkiye benzeri siyasal koşullar bulunmaktadır. Avrasya ülkelerinin yedisi Türktür. Ayrıca Türklerin yaşadığı birçok bölge bulunmaktadır. Bu yönü ile Anadolu Türklerinin uyguladığı çağdaş milliyetçilik akımı ya da bu paralelde Türkçülük yaklaşımı Avrasya ülkeleri için geçerli olabilir. Ayrıca, birçok Avrasya ülkesi Müslüman halk toplulukları barındırmaktadır. Bu yönü ile de, Atatürk'ün laiklik ilkesi bunlar için geçerlilik kazanabilir.

Eski sosyalist devletler ya da Sovyet Cumhuriyetleri için, Atatürk'ün Fransız devriminden gelen cumhuriyetçilik anlayışı simgesel anlam kazanabilir. Sosyalizmin yetmiş yıl boyunca egemen olduğu bu alanda, halkçılık, devrimcilik ve devletçilik uygulamaları Sovyet modelinin dışına çıkarılabilir ve Atatürk'ün Türkiye'de uyguladığı doğrultuda yeni bir Kemalist yaklaşım Avrasya bölgesi ülkelerinde geçerlilik kazanabilir. Kemalizm'in halkçılığı ve devletçiliği, devrimci yaklaşımlarla beraberce komşumuz olan ülkelerde Türkiye'deki gibi etkin olarak uygulamaya

aktarılabılır. Günümüzde batı emperyalizminin ulusal devletleri ortadan kaldırmaya dönük girişimleri karşısında, yeni Sovyet emperyalizminden kurtulan Avrasya devletlerinin küreselleşmenin boyunduruğuna sürüklenmemeleri için güçlü devletçi uygulamalara, yoksul halk kitlelerini ayakta tutacak halkçı ve devrimci girişimlere acilen gereksinimleri bulunmaktadır. Sosyalist sistemin çökmesinden sonra, bu ülkelerin hızla açık pazar ekonomileri ile sömürgeleşme kısılcasına düşürülmeleri gerçeği karşısında, Kemalist modelin bu bölge için zamanımızda da geçerliliğini koruduğu görülmektedir. Zayıf ve güçsüz Avrasya ülkelerinde, Atatürk'ün karma ekonomi ve güçlü devletçilik yöntemleri ile kalkınma modeli uygulamaya ihtiyaç bulunmaktadır.

Dünyanın birçok bölgesinde bölgesel birlikler oluşturulmasına doğru adım atılırken, Avrasya ülkelerinin de bir araya gelerek Avrasya Birliği adı altında bir büyük bölgesel birliğe yönelmelerinde, dünya dengeleri açısından büyük yarar bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti ve Avrasya'nın Türk kökenli halklarının bir araya gelmesiyle, ciddi bir Avrasya yapılanması gerçekleştirilebilir. Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk modeli ile böylesine bir birliğe öncülük edecek ve Atatürk ilkeleri doğrultusunda Avrasyalaşma sürecinin sonuca ulaşması için çaba gösterecektir. Gelecekte Atatürk ve Avrasya kavramları beraberce anılacaklardır. İki kutuplu dünyadan uzaklaşıldıkça, üç kutuplu bir siyasal oluşuma doğru dünyamız sürüklenmektedir. Bir tarafta Avrupa ülkelerinin birleşmesiyle bir kıta devleti olarak Avrupa Birliği gündeme gelirken, Amerika Birleşik Devletleri de giderek tüm Amerika kıtasını ve okyanusundaki ada devletlerini içine alacak biçimde yeni bir Okyanusya devleti oluşturabilmenin arayışındadır. Diğer tüm kıtalardan daha büyük olan Asya kıtasının tümüyle bir kıtasal oluşuma yönelmesi çok zor görünmektedir. Özellikle batıyı temsil eden Avrupa ve Amerika açısından Asya'nın tümüyle bir kıtasal oluşum içine girmesi sakıncalı görülmekte ve Asya kıtasının diğer kıtalardan farklı olarak bölünmesi hesaplanmaktadır. Kıtalararası yarışta dünyanın en geri bölgesi olan Afrika'nın devre dışı kaldığı bir durumda, Asya kıtası doğuyu, Avrupa ile Amerika'da batıyı temsil etmektedirler. Diğer kıtalara oranla çok büyük bir genişliğe sahip olan Asya kıtası günümüzde zaten ikili bir oluşuma doğru sürüklenmektedir. Bir tarafta Asya'nın doğusu Çin ve Japonya öncülüğünde Şarkasya denilen olguyu yaşamaktadır. Diğer taraftan da Asya'nın batısında yer alan ve daha çok Asya ve Avrupa arasında kalan bölgede bir arada bulunan ülkelerin oluşturduğu Avrasya yapılanması bulunmaktadır. Batı kendisini merkez aldığında, doğuyu yakınoğru ve uzakdoğru olarak ikiye ayırmaktadır, İşte batılıların yakınoğru dedikleri Asya ve Avrupa arasında kalan alanın yeni adı Avrasya'dır.

ABD kendi ilkeleri ve çıkarları doğrultusunda önce NAFTA, yani Kuzey Amerika Ekonomik Topluluğu'nu oluştururken, geleceğe dönük olarak da Amerikan Devletler Topluluğu ile Okyanusya projelerini geliştirmektedir. Doğu Asya'daki yönlendirme ise bu yörenin önde gelen iki ülkesi Çin ve Japonya tarafından yapılmaktadır. Tarihin en eski dönemlerinden gelen bu iki köklü devlet, sahip oldukları siyasal ve ekonomik sistemler doğrultusunda kendi bölgesindeki yapılanmalarda öne çekmekte ve Uzak Doğu'nun diğer ülkelerinin gelişme ve kalkınma süreçlerine model ülke olarak yön göstermeye çalışmaktadırlar. Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği yapılanması ile beraber Doğu Asya'nın, bütünleşmiş bir siyasal yapı ile 21. yüzyılda dünya platformuna çıkacağı şimdiden söylenebilir. Amerika'nın kuracağı Okyanusya'nın karşısında daha farklı bir siyasal yapıya sahip olan Şarkasya Birliği, Uzak Doğu ülkelerinin yeni yapılanma ve örgütlenme biçimi olacaktır.

Avrupa kıtası ise, yüzyılların tortusu olarak günümüze uzanan Avrupa kültürünün dayandığı ilkeler doğrultusunda bir entegrasyon süreci yaşamaktadır. Özellikle Kara Avrupa'sını İngiltere ve Anglosakson dünyasından ayıran sosyal değerlerin daha da öne çıktığı yeni bir Avrupa gündeme gelmektedir. ABD'nin neo-liberal bireyciliğine karşı Avrupa, yüzyılların birikimi olan sosyal yapısı ile sosyal devlet modelini koruyarak, kıtasal bütünleşmeye demokratik ve sosyal bir hukuk devleti ülkesi olma statüsünü koruyarak hareket etmektedir. Avrupa ile Asya arasında yer alan Avrasya kıtasının yeni oluşumu ise şimdilik belirsiz görünmektedir. Özellikle, bölge dışı büyük ülkeler ve bu bölgenin eski patronu Rusya kendi çıkarları doğrultusunda bir Avrasya süreci oluşturmaya çaba göstermektedir. Soğuk savaş döneminde sosyalist modeli tüm Avrasya ülkelerine zorla dayatan Sovyetler Birliği modeli çökünce, Rusya Federasyonu bu bölge için Bağımsız Devletler Topluluğu adı altında yeni bir model geliştirmeye çaba göstermiş, ama başarılı olamamıştır. Yeni bir siyasal yapılanmaya zorlanınca Avrasya ülkeleri buna itiraz etmişler ve Rusya'nın başarısızlığı, yakın çevre politikasını gündeme getirmiştir. Rusya tarafından gündeme getirilen Avrasya politikası, eski sosyalist ülkelerde Rusya'nın çıkarlarının bulunduğunu ve bu yeni politika ile eski çıkarların savunulmasına devam edileceğini dünya

kamuoyuna duyurmuş ve diğer Avrasya yapılanması modellerini devre dışı bırakmak istemiştir. Aradan geçen on yıllık süre içinde Rusya'nın yeni yaklaşımlarının gerçekçi olmadığı ve Avrasya ülkelerinin kendi sorunlarını çözüme kavuşturmada bağımsız bir geleceğe yöneldikleri gözlemlenmiştir.

Her büyük ülkenin ve kıtasal oluşumun kendine göre Avrasya modeli bulunmaktadır. Rusya Bağımsız Devletler Topluluğu ya da yakın çevre adı altında bu ülkeleri kendi denetimi altında tutmak isterken, Giderek doğuya açılan Avrupa Birliği de Avrasya ülkelerini kendisine eyalet olarak bağlama çabası içindedir. Balkan, Kafkas ve Orta Doğu ülkeleri ile beraber daha sonra Orta Asya ülkelerinin bile Avrupa'nın kontrolünde olduğu bir Avrasya oluşturma çabası içine girdiği görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Doğu Türkistan'ı işgal eden Çin'in giderek Batı Türkistan'a da girmeye yöneldiğini, böylece Avrasya'nın batı tarafından denetimini önlemeye çalıştığı görülmektedir. Rusya'nın çıktığı ülkelere Çin'in girmesi gene doğu modeli ile bu ülkelerin karşı karşıya kalmasına neden olacaktır. Çağdaş demokrasinin ötesindeki bir otoriter rejim ile, Avrasya ülkelerinin yeniden yapılanması bu ülkeleri gene eskisi gibi dış dünyaya kapalı bir duruma sürükleyecektir. Bu nedenle, bölgenin soğuk savaş döneminde sosyalist olmayan tek ülkesi olarak Türkiye'nin devreye girerek kendi modelini bu ülkelerin önüne sunması gerekmektedir. Avrasya'da sosyalizmin yerini alabilecek tek model Kemalizm'dir. Türkiye Cumhuriyeti'ni bugünkü çağdaş kimliği ile ortaya çıkaran Atatürk modeli, Türkiye için olduğu gibi tüm Avrasya ülkeleri için de bir modeldir; çünkü Türkiye de bir Avrasya ülkesidir. Balkanlar, Kafkasya, Orta Doğu ve Orta Asya ülkeleri bir bütün olarak Avrasya kavramı çerçevesinde ele alındığında, ne tam Asya ülkesi özelliği ne de tam Avrupa ülkesi özelliği gösterirler. Asya ve Avrupa özelliklerinin dışında, bir ayrı bölge olarak ortaya çıkan Avrasya'nın da kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. İşte bu özelliklere sahip olan Türkiye'de Atatürk modeli nasıl bu yüzyılın başlarında başarılı olmuşsa, yeni bir yüzyılda diğer Avrasya ülkelerinde de benzeri bir başarılı uygulama gündeme gelebilecektir.

Sosyalist sistem Avrasya alanında ortadan çekilince, eski Sovyet Federasyonu ile Yugoslavya Federasyonu'na bağlı olan devletler bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Bu devletlerin adlarına ve yapılarına baktığımızda genel olarak hepsinin ülkedeki çoğunluk nüfusun ulusal karakterine uygun olarak ulusal devlet biçiminde örgütlendikleri belli olmaktadır. Bir ulus devlet için öncelikli olgu bağımsızlığını kazanmak ve temsil ettiği ulusun ulusal inisiyatifini, dünya platformuna taşımaktır. Bu aşamada tüm Avrasya ülkeleri için Mustafa Kemal'in yürüttüğü ulusal bağımsızlık mücadelesi başlıca örneği oluşturmaktadır. Atatürk'ün önce silahlı daha sonra da silahsız olarak yürüttüğü ulusal kurtuluş savaşı ve politikası, Avrasya'nın yeni ulusal devletlerine yön göstermektedir. Her türlü emperyalizme ve bölge dışı ülkelerinden gelebilecek tüm tehditlere karşı, Mustafa Kemal'in tam bağımsızlıkçı, antiemperyalist politikası öncülük yapmaktadır. Bu aşamada Mustafa Kemal yalnızca Türk ulusunun değil, yeni bağımsızlığına kavuşmuş olan Avrasya uluslarının da genel anlamda ulusal önderi konumuna gelmektedir. Atatürk, ulusal kurtuluşun olduğu kadar ulus olma bilincinin de önderi olmuştur. İmparatorluktan arda kalan bir bölgede yaşayan insan topluluklarından yeni ve çağdaş bir ulus yaratmanın kavgasını vermiştir. Ulusal sınırlar içinde yaşayan herkesin, hiç bir kan ya da etnik veya kültürel ayrıma gidilmeden bir ulusun bireyleri sayılması yeni bir durumdur. O döneme kadar Avrupa ülkelerinde görülen katı milliyetçilik anlayışının ötesinde toprak esasına dayanan yani üzerinde yaşanan ortak ülkeyi temel alan bir milliyetçilik anlayışı ile Misakı Milli sınırları üzerinde, ulus devletin dayandığı ulusal temelin dışında kalan ya da kendini başka bir etnik grup kabul eden sosyal yapılara karşı, Atatürk'ün uyguladığı yumuşak milliyetçilik olumlu bir örnek meydana getirmektedir. Balkanlar, Kafkaslar, Orta Doğu ve Orta Asya'nın Sovyetler sonrasında patlayan barut fıçısı alanlarına dönüştüğü göz önüne alınırsa, emperyalizmin bu bölgede böl ve yönet ilkesi doğrultusunda yeni etnik karışıklıklar çıkartma girişimleri ancak Atatürk'ün ülke ya da yurt milliyetçiliği denilen yurtsever bir tutumla ırkçı ve etnik çatışmaların önlenebileceği söylenebilir. Atatürk ulusçuluğu, iç yapıda barışı sağlayan çağdaş yaklaşımı ile, Avrasya'nın yeni bağımsız ulusları için olumlu bir örnek oluşturmaktadır. Yurt esasına dayanan ulusal egemenlik Atatürk modelinin temel taşlarından birisidir. Böylesine bir yaklaşım bağnaz ırkçılıktan uzak olduğu gibi, siyasal anlamda karşı koymalara neden olmayacak çağdaş bir tutumun da göstergesi olacaktır. Ulusal egemenlik ilkesi, Kemalizm'de ulusal kalkınmayı da beraberinde getirmektedir. Yeni bağımsızlığına kavuşmuş olan bir ulusun, dünya uluslar ailesi içinde hak ettiği yeri alabilmesi için, ulusal kalkınma sürecinin öncelikle tamamlanması gerekmektedir. Atatürk'ün cumhurbaşkanlığı yaptığı 15 yıllıkda, sahip olduğu ulusal egemenlik konusunu, yeni yaratılan ulusun kalkınma yarışında kullanması da, Avrasya ülkeleri açısından

örnek alınması gereken bir politik tavidir. Kalkınma yarışında bir yerlere gelemeyen ulusların, uluslararası alandaki yarışı yitirmeleri ve giderek önemsiz bir konuma sürüklenmeleri kaçınılmazdır. Atatürk'ün ana amacı olan tam bağımsız ve ulusal anlamda kalkınmış bir ulus devlet yaratma düşüncesi, günümüzün bağımsız Avrasya devletleri açısından öncelikle ele alınması gereken bir hedef olmalıdır.

Mustafa Kemal doğu ve batı arasında, dünyanın merkezinde yer alan bir ülkenin kurucusu olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin gelecekte tam bağımsız bir yapıda yaşayabilmesi için kendine özgü bir sentez yaratmış, Fransız Devrimi kaynaklı olan üç ilke, yani cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laiklik ile, Rus Devrimi kaynaklı devrimcilik, devletçilik ve halkçılık ilkeleri Mustafa Kemal'in ulusal potasında bir araya getirilmiş ve tüm Avrasya ülkeleri ile, benzer konumda olan üçüncü dünya ülkeleri için Kemalizm adı altında yeni bir model oluşturulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti bu model sayesinde her türlü emperyalizmin pençesinden kurtularak bağımsız bir devlet olarak yaşama şansını elde etmiş ve hızlı bir kalkınma sürecinden sonra Avrasya bölgesinin en fazla kalkınan ve sanayileşen ülkesi konumuna gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti böylesine bir süreçten sonra, kendine yakın durumda olan komşuları ile bütünleşen bir bölgeselleşme sürecini gündeme getirmek ve bu alanda yön göstererek başı çekmek durumundadır. Cumhuriyet rejiminin kurulması ile oluşturulacak ulus devlet, milliyetçilik ilkesi doğrultusunda ulusal çıkarları koruyacak, ulusal egemenliği kullanarak çağdaş uygarlığa ulaşma doğrultusunda aydınlanma devrimini gerçekleştirecektir. Laiklik ise, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması ile uygulama alanına konulacaktır. Devletçilik, devrimcilik ve halkçılık ilkeleri ise, dış dünyaya açılma ile gündeme gelen emperyalist baskı ve ilişkilere karşı, devleti güçlendiren, halk ve devlet bütünleşmesini sağlayan, sürekli yapılacak toplumsal ve siyasal devrimlerle kendini yenileyecek olan devlet ve toplum yapısının güçlenmesini sağlayacak prensiplerdir. Avrasya ülkelerinin yetmiş yıla yakın sosyalist rejim altında yaşadıkları gözönüne alınırsa bu ilkelerin bölge için geçerli olduğu görülecektir. Mustafa Kemal çağdaş uygarlığı temsil eden batıya açılmayı temel bir ilke olarak benimsemiş ama batının sömürgeci geleneği nedeniyle, ileride sömürge durumuna düşmemek için devletçilik, halkçılık ve devrimcilik ilkelerini benimsemiştir. Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin, ne Sovyet İmparatorluğunun bir uydusu, ne de batı emperyalizminin bir sömürgesi olmasına izin vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ten gelen kimliği ile ve O'nun prensipleri ile, hem yanı başındaki dev olan Sovyetler Birliğine karşı bağımsızlığını korumuş, hem de batının emperyalist ülkeleri ile mesafeli ilişkilere girmiştir.

21.yy'da bağımsız ve onurlu bir büyük devlet olarak Atatürk modeli ile ayakta kalan Türkiye Cumhuriyeti, kurucusunun ana ilkeleri ve modeli ile 21.yy'da da varlığını sürdürecektir ve sosyalizmin model olarak geri çekildiği Avrasya bölgesinde Kemalizm'in yeni gelişme ve bütünleşme modeli olarak devreye girmesini sağlayacaktır. Avrasyalaşma süreci her türlü bölge dışı ülkenin emperyalist girişimine karşı, bölgenin merkez ülkesinin denenmiş ve başarıya ulaşmış olan modeli ile, yani Atatürk modeli ile tamamlanacaktır. Atatürk modeli ile tamamlanacak Avrasyalaşma süreci, yeni dünya düzenine istikrar kazandıracak, ve bölgesel güçlerin çekişmesine karşı denge sağlayarak dünya barışına yardımcı olacaktır.
